

Jiří Kejř (1921–2015)

Znakomity, niedawno zmarły czeski historyk prawa, który, jak sam wspominał, dość wcześniej zaczął czuć się bardziej historykiem niż prawnikiem, był jednym z największych mediewistów spośród całej plejady czeskich uczonych. Człowiek niezwykle prawości, skromności, erudycji, pracowitości i naukowej rzetelności. „Odešel – napisał František Šmahel – učenec evropského významu, kterých česká právněhistorická věda neměla mnoho a jehož bude i domácí studium středověkých měst a husitství dlouho postrádat”¹.

Jiří Kejř żył bardzo długo, publikował swe teksty przez ponad sześćdziesiąt lat, niemal do śmierci², ale była to kariera w poważny sposób skrócona okresem wojennym i kilkoma latami powojennymi. Kejř umiał jednak nadrabiać stracony czas, a wrodzona sumienność i zamięłowanie do pracy naukowej bardzo szybko przynosiły efekty. Badał średniowiecze z gorliwością, której nie mogły powstrzymać żadne przeszkody. Ani ograniczenia i trudności wprowadzane przez system komunistyczny, ani obawy przed utratą zatrudnienia, ani brak możliwości zdobywania kolejnych szczebli kariery naukowej. Mediewistyka była jego żywiołem, nic więc dziwnego, że swoje bardzo skądinąd interesujące wspomnienia, spisane pod koniec życia, zatytułował *Žyłem w středniowieczu*³.

*

Przyszły historyk urodził się 28 sierpnia 1921 roku w Pradze, w dobrze sytuowanej (m.in. solidnie zaopatrzona biblioteka) rodzinie protestanckiej. Ojciec Franciszek, piwowar i dzierżawca browaru; matka Maria, z domu Cafourková, miała skończoną maturę, była uzdolnioną pianistką (ojciec też zresztą grał na fortepianie) i posiadała talent plastyczny⁴. Jiří Kejř nie miał rodzeństwa. W 1926 roku rodzina przeniosła się do Obory koło Ostroměža, Kejř uczęszczał do szkoły w Chomuticach, potem do gimnazjum w Novém Bydžově (z łaciną każdego dnia), grał na skrzypcach, najpierw ma-

¹ F. Šmahel, Jiří Kejř (28. srpna 1921 – 27. dubna 2015), ČČH 113, 2015, nr 3, s. 897.

² Jego ostatni tekst ukazał się rok przed śmiercią, por. J. Kejř, Nová vydání Husových spisů a jejich poslední vydaný svazek, Studie o rukopisech 44, 2014, s. 483–487.

³ Tenże, Žil jsem ve středověku, Praha 2012.

⁴ Wszystkie podstawowe informacje biograficzne przywołuję, korzystając z książki odnotowanej w poprzednim przypisie.

rzył o astronomii, w końcu skłaniał się ku studiowaniu prawa. Maturę zdał w 1940 roku, ale plany trzeba było zawiesić, ponieważ Niemcy nie zezwolili na otwarcie uniwersytetów. Pracował zatem u ojca, potem odbył roczny kurs przy akademii handlowej w Pradze, wykorzystując czas nie tylko na naukę. Często odwiedzał operę i teatry, interesował się szachami.

Na początku lipca 1945 roku ponownie znalazł się w stolicy, zapisał się na Wydział Prawa, jednocześnie rozpoczynając profesjonalną naukę śpiewu. Został uczniem świetnego barytona Jana Konstantina, przez niemal dwa lata pobierał u niego nauki, ale gdy okazało się, że mimo czystej intonacji i muzykalności jego struny głosowe nie odpowiadały wymaganiom stawianym śpiewakom operowym, przerwał lekcje. Idąc na studia, myślał, że będzie adwokatem, ale po zajęciach z prawa rzymskiego prowadzonych przez prof. Mirosłava Boháčka, który wywarł na nim ogromne wrażenie, zamierzał poświęcić się historii prawa. Z obawy przed niedoskonałością swojej łaciny wzdrygał się, by wybrać prawo rzymskie. Bardzo interesowało go również prawo kanoniczne i prawo czeskie.

W końcu znalazł się na seminarium prof. Václava Vaněčka, historyka prawa czeskiego, przed wojną autora bardzo wartościowych dzieł, a wówczas mocno zaangażowanego komunisty, któremu brakowało czasu na pracę naukową. Mimo zaangażowania ideologicznego Vaněček umiał jednak i chciał dbać o swoich uczniów, czemu dawał później dowody. Z jego inicjatywy Kejř zajął się badaniem czasów husyckich. To zaś skłoniło go do nawiązania kontaktów z prof. Františkem M. Bartošem, którego później wspominał jako bardzo pomocnego, doskonałego znawcę tematu, chociaż znał jego słabość – tendencję do preferowania nadmiernie spekulatywnych hipotez, i skromnego człowieka. Jego też oraz Boháčka i Vaněčka uznał za swych głównych naukowych mistrzów. Później, dla ukształtowanego już badacza, badacza znanego w Czechach i poza ich granicami, wzorcami byli Stephan Kuttner, którego uważał za jednego z największych mediewistów, jacy kiedykolwiek tworzyli, i Walter Schlesinger.

Studia J. Kejř ukończył w 1948 roku, zapisał się na Wydział Filozoficzny, by studiować historię i nauki pomocnicze, z powodu bardzo zideologizowanej atmosfery nie wytrzymał tam jednak długo, ale zdążył wysłuchać wykładów profesorów Antonína Matějčka i Jana Květa o sztuce średniowiecznej i renesansowej. Miał zostać aplikantem w kancelarii adwokackiej swego wuja Ladislava Petrąka, ale po przewrocie konstytucyjnym było wiadomo, że nic z tego nie wyjdzie. Dostał powołanie do wojska, do Kladna, ze względu na zaawansowany wiek spędził tylko dwa miesiące; nie mogąc zaś liczyć na zatrudnienie na Wydziale Prawa, znalazł pracę u praskiego notariusza Václava Šolca, ale i tam długo nie zagrzał miejsca, ponieważ w 1949 roku dostał wypowiedzenie. Wrócił do śpiewu, zostając członkiem chóru Jana Kühna. W 1952 r. podjął pracę w archiwum kutnohorskim, co po kilku latach zaowocowało książką.

W tym samym mniej więcej czasie powołano do życia Czechosłowacką Akademię Nauk, w skład której wszedł m. in. Kabinet dějin státu a práva z V. Vaněčkem jako kierownikiem. Ten zaś dobrał sobie współpracowników spośród swych dawnych uczniów. Został nim również J. Kejř. Jednym z zadań, które przed nimi postawiono, było napisanie encyklopedii historii czeskiego prawa. Nieoficjalnie Kejř zajmo-

wał się tam także zgłębianiem prawa kanonicznego. Szybko rozszerzał kontakty naukowe, które często przeradzały się w przyjaźnie. Dotyczyło to przede wszystkim Pavla Spunara i Anežki Schmidtovej (wkrótce Vidmanovej), zatrudnionych w pracowni filologicznej prof. Bohuslava Ryby, oraz Zdeňka Fiali i Ivana Hlaváčka, zatrudnionych w katedrze nauk pomocniczych historii Wydziału Filozoficznego, kierowanej przez prof. Václava Vojtíška, o którym J. Kejř bardzo dobrze się wypowiadał. Wychodząc zaś właściwie z pozycji samouka, czytał rękopisy, by w krótkim czasie dojść do ogromnej wprawy, o czym świadczyły jego późniejsze osiągnięcia naukowe. W 1956 roku powstała Komise pro soupis a studium rukopisů (wydająca „Studie o rukopisech”), w której Kejř również działał, pełniąc jednocześnie funkcję sekretarza.

W 1954 roku poślubił lekarkę Dášę Novákovą, w 1957 roku przyszło na świat ich jedyne dziecko, syn Jiří. W tym samym roku Kejř odbył pierwszą podróż zagraniczną. Przebywał w Warszawie, Poznaniu i w Krakowie, nawiązując kontakty naukowe z Michałem Szczanieckim, Zdzisławem Kaczmarczykiem, Józefem Matuszewskim, Adamem Vetulanim i Ludwikiem Łysiakiem. Od kilku lat miał za sobą debiut naukowy⁵, był autorem kilku artykułów i dwóch samodzielnie wydrukowanych rozpraw⁶. W 1958 roku obronił pracę doktorską *Právní život v husitské Kutné Hoře*⁷, którą bardzo chwalili obaj recenzenci: Václav Vaněček i Rudolf Urbánek. Wcześniej udało mu się przejść weryfikację, gdy cały zespół Vaněčka, który bronił swych pracowników, przechodził do nowo tworzonego Ústavu práva, którym kierował prof. Viktor Knapp. O możliwościach, rozumieniu zadań stojących przed historykiem, ale chyba także o osobistej odwadze, świadczyła obszerna praca napisana wspólnie ze swym kolegą Václavem Procházka⁸. Była to polemika z tezami sławnej książki Františka Grausa, który obok Josefa Macka był wówczas najbardziej wpływowym – w każdym tego słowa znaczeniu – czechosłowackim historykiem (stąd poprzednia uwaga o odwadze⁹). Nieprzywykły do tego typu reakcji Graus zareagował bardzo obcesowo, jego odpowiedź „přesáhla – jak wspominał Kejř – svou hrubou formou všechny do té doby výslovené polemiky”¹⁰. Potraktowani w ten sposób polemisci raz jeszcze zabrali głos¹¹. Ta interesująca wymiana myśli, ważna w warstwie merytorycznej, dezawuowała propozycje F. Grausa, którego chybiona pod każdym względem książka ma dziś już wyłącznie wartość bibliograficzną.

⁵ J. Kejř, Čtyři pražské artikuly z konce července 1420, Jihočeský sborník historický 21, 1952, s. 13–18.

⁶ Tenże, Dvě studie o husitském právnictví, Praha 1954 [Rozpravy ČSAV, ř. SV 64], ss. 74; tenże, Počátky dvorského soudu (příspěvek k historii překonávání feudální rozdrobenosti ve starém českém státě), Praha 1956 [Rozpravy ČSAV, ř. SV], ss. 78.

⁷ Tenże, Právní život v husitské Kutné Hoře, Praha 1958, ss. 257 (wyd. 2: Kutná Hora 2002).

⁸ Tenże, V. Procházka, Právněhistorické glosy k „Dějinám venkovského lidu v Čechách v době předhusitské”, Právněhistorické studie 5, 1959, s. 291–320.

⁹ Inna rzecz, co gwoi sprawiedliwości trzeba podkreślić, Kejř i Procházka mogli chyba liczyć na Vaněčka, którego stosunki z Grausem nie należały do najlepszych, por. J. Kejř, Žil jsem (jak w przyp. 3), s. 114.

¹⁰ Tamże, s. 114.

¹¹ J. Kejř, V. Procházka, O výklad dějin venkovského lidu v době předhusitské, Právněhistorické studie 7, 1961, s. 333–341.

W 1960 roku J. Kejř pojechał na międzynarodowy kongres historyków do Sztokholmu, a nieco później, dostrzeżony przez S. Kuttnera, dostał zaproszenie na odbywający się w Bostonie kongres prawa kanonicznego. Mimo że nie był członkiem partii komunistycznej, otrzymał pozwolenie na wyjazd. Miało to dla Kejřa ogromne znaczenie, ponieważ pozwalało nawiązać osobiste kontakty z najbardziej znanymi i sławnymi znawcami średniowiecznego prawa kanonicznego. W latach 1964–1968, gdy w Czechosłowacji nastąpiło poluzowanie dotychczasowego bardzo kosztownego systemu politycznego, Kejř wziął udział w konferencjach odbywających się w belgijskim Spa, w Konstancji, we Włoszech, w kilku miastach niemieckich i w Strasburgu.

Po klęsce „praskiej wiosny” ponownie stanął (podobnie jak inni) przed komisją weryfikacyjną. Wspominał, że zasiadali w niej dość taktowni ludzie. Na zadane mu pytanie, co uważa za najważniejsze w dalszej działalności, odpowiedział: „Věřit ve svou práci”, co zostało dobrze odebrane. Nie zadano mu innego pytania, które nie ominęło pozostałych – co sądzi o sowieckiej interwencji¹². Od 1970 roku, dojeżdżając, uczył historii prawa na uniwersytecie w Brnie. Po „aksamitnej rewolucji” przez rok dojeżdżał do Ołomuńca, gdzie otwarto Wydział Prawa. Wykładał tam prawo kościelne, a na Wydziale Filozoficznym historię prawa dla historyków i dzieje husytyzmu. W wieku 72 lat habilitował się (przedstawił dwie książki i osiem studiów z dziejów Uniwersytetu Praskiego), zostając docentem. O profesurę się już jednak nie starał, bo – jak wspominał – sama procedura kosztowałaby go zbyt wiele czasu¹³.

W 1993 roku J. Kejř wszedł w skład komisji do zbadania życia i dzieła Jana Husa, powołanej przez abpa praskiego Miloslava Vlka. W 1999 roku wziął udział w watykańskim sympozjum poświęconemu tym kwestiom, otrzymał wówczas od papieża Jana Pawła II, jako pierwszy niekatolik, krzyż komandorski orderu św. Sylwestra papieża. Nie było to pierwsze wyróżnienie, które spotkało znakomitego historyka, nie było też ostatnim. W 1995 roku J. Kejřa wyróżniono nagrodą Aleksandra von Humboldta, w 1998 roku został członkiem Učené společnosti České republiky, w 2006 roku honorowym obywatelem miasta Poděbrad. Historyk posiadał również medal Františka Palackiego „De scientia et humanitate optime meritis” oraz inne.

Charakteryzując swą drogę badawczą, J. Kejř wskazywał kilka kolejnych zagadnień, które utworzyły krąg jego naukowych dociekań, poczynając od dzieł husyckich mistrzów praskich, dziejów uniwersytetu praskiego, rękopiśmiennej, prawniczej i teologicznej spuścizny jego uczonych, historii praskiego wydzielonego uniwersytetu prawniczego, na innych zagadnieniach kończąc¹⁴. Spróbujmy, podążając tym tropem, pokrótce przynajmniej scharakteryzować ten wszechstronny i niezwykle ważny dorobek.

Najliczniejszą grupę prac napisanych przez J. Kejřa stanowiły te, które poświęcił badaniom uniwersytetu i naukowej działalności mistrzów praskich, nie tylko zresztą okresu husyckiego. Wśród nich na pierwszy plan wysuwają się książki i – wspomnia-

¹² J. Kejř, *Žil jsem* (jak w przyp. 3), s. 154.

¹³ Tamże, s. 189.

¹⁴ Tamże, s. 207 nn.

ne již – osobno drukowane rozprawy. Pierwsza z nich¹⁵ składała się z dwóch części: *Husitský právník v boji o dekret kutnohorský* oraz *Husitská kritika soudobé theorie soudních důkazů*. Obie zapowiadały dociekliwego badacza, pokazując jednocześnie, że Kejřa interesuje przede wszystkim konkret, a dywagacje bez źródłowego uzasadnienia go nie pociągają. Obie w gruncie rzeczy mogłyby w tytule eksponować postać Jana z Jesenice, który tak naprawdę był ich głównym bohaterem. Dopowiedzmy od razu, że stał się chyba również ulubioną, jeśli można użyć tego wprowadzającego w błąd określenia, postacią historyka. Pierwsze studium pokazywało Jana z Jesenice w roli prawnika zaangażowanego w obronę dekretu kutnohorskigo¹⁶. Jiří Kejř najpierw zanalizował jego traktat *Defensio mandati* spisany w obronie trzech nacji na uniwersytecie, podjął też próbę datowania utworu. Następnie scharakteryzował traktat *Utrum iudex corruptus...*, który Jan z Jesenice napisał po odejściu mistrzów niemieckich, w czasie rozpoczętej wówczas walki propagandowej wokół dekretu kutnohorskigo. W drugim studium historyk przywoływał poglądy Jana Husa, Jakoubka ze Stříbra i Jana Rokycany, ale przede wszystkim ponownie skupił się na opiniach głoszonych przez Jana z Jesenice w jego traktacie *Utrum iudex sciens testes...* (dawniej przypisywanym Husowi)¹⁷.

W następnych latach J. Kejř jeszcze kilkakrotnie wracał do twórczości Jana z Jesenice. Najpierw zajął się niektórymi jego utworami¹⁸, później zaś poświęcił mu całą książkę¹⁹. Udowadniał w niej, że Jan z Jesenice był zwolennikiem wiklefizmu już od 1408 roku²⁰, obok Husa i Hieronima z Pragi najbardziej zaangażował się w wydanie i obronę dekretu kutnohorskigo. Osobny, bardzo skądinąd ważny rozdział (*Po boku Husově*), poświęcił działaniom prawnika w obronie betlejemskiego kaznodziei. Przekonywał, że jego utwory reprezentowały europejską uczoność najwyższej marki²¹, przypuszczał również, że Jan z Jesenice w 1414 roku napisał traktat o władzy cesarskiej i papieskiej i prawdopodobnie spod jego pióra wyszły listy protestacyjne Czechów pisane do soboru w Konstancji. Po latach J. Kejř raz jeszcze w osobnym, znakomitym, jak zwykle u niego erudycyjnym, artykule wrócił do Jana z Jesenice, zajmując się jego traktatem przeciw udzielaniu Komunii św. dzieciom²². Był to tekst bardzo ważny, ponieważ po pierwsze, Jesenice był pierwszym, który przeciw tej praktyce wystąpił, po wtóre zaś dlatego, że Kejř zidentyfikował autora. Wcześniej badający ów traktat F. M. Bartoš i Howard Kaminsky nie dostrzegli autorstwa Jesenica.

¹⁵ Tenże, *Dvě studie* (jak w przyp. 6).

¹⁶ Do problemu dekretu J. Kejř wrócił raz jeszcze w obszernym artykule: tenże, *Sporné otázky v bádání o Dekretu kutnohorském*, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 3, 1962, s. 83–121.

¹⁷ Tenże, *Dvě studie* (jak w przyp. 6), s. 53–65, wydrukowano ten zachowany w rękopisie tekst.

¹⁸ Tenże, *O některých spisech M. Jana z Jesenice*, *Listy filologické* 86, 1963, s. 77–91.

¹⁹ Tenże, *Husitský právník M. Jan z Jesenice*, Praha 1965, ss. 178.

²⁰ Tamże, s. 8.

²¹ Tamże, s. 128.

²² Tenże, „*Auctoritates contra communionem parvulorum*” M. Jana z Jesenice, *Studie o rukopisech* 19, 1980, s. 5–21 (przedruk w: tegoż, *Z počátků české reformace*, Brno 2006).

Kilka prac J. Kejř poświęcił badaniom praskich quodlibetów. Zaslūgi położone na tym polu dociekań trudne są do przecenienia. Drukowane, obszerne artykuły i jedna rozprawa dotyczyły poszczególnych mistrzów (np. katolika Prokopa z Kladrub)²³, spostrzeżeń ogólnych²⁴, kilku wybranych zagadnień²⁵, struktury, przebiegu i formy²⁶. Wszystkie legły później u podstaw książki – opartej na badaniach licznych rękopisów – wyczerpującej monografii prowadzonych na uniwersytecie praskim quodlibetów²⁷. Problematyki uniwersyteckiej dotyczyły również dwie późniejsze, sławne książki J. Kejřa.

Pierwsza z nich, niewielkich rozmiarów, ale doskonale obudowana erudycyjnie i zawierająca szereg gruntownych spostrzeżeń, stanowiła monograficzne opracowanie problemu niełatwych stosunków między mistrzami praskimi a kapłanami taboryckimi²⁸. Chronologicznie obejmując czasy od początków kształtowania się ludowego radykalizmu i reakcji na to zjawisko ze strony uniwersytetu, po Bazyleę i Lipany (nie pomijając również ważnej kwestii kryzysu pikarckiego). Dociekania Kejřa w pełni potwierdzały tezę H. Kaminsky'ego o tym, że mistrzowie prasy w końcu stali się właściwie politykami albo przynajmniej reprezentantami polityków. Książka ta (można by rzec – „mała wielka książka”²⁹) jest podstawową pozycją dotyczącą sporów ideowych w ruchu husyckim. Poprzedziły ją zresztą szczegółowe badania³⁰. Druga³¹, również niezbyt obszerna, także poprzedzona badaniami analitycznymi³², daje wyczerpujący obraz funkcjonowania praskiego uniwersytetu prawniczego. Mówi o początkach, organizacji, nauce i działalności pedagogicznej, o uroczystościach, zebraniach i ceremoniach, o mistrzach i ich studentach, pokazuje również sytuację po wydaniu

²³ Tenže, Quodlibet M. Prokopa z Kladrub z r. 1417, *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica* 2, 1958 [księga pamiątkowa V. Vojtíška], s. 27–48.

²⁴ Tenže, Z disputací na pražské universitě v době Husově a husitské, *Sborník historický* 7, 1960, s. 47–78.

²⁵ Tenže, Stát, církev a společnost v disputacích na pražské universitě v době Husově a husitské, *Praha 1964 [Rozpravy ČSAV, ř. SV, 74]*, ss. 64.

²⁶ Tenže, Struktura a průběh dispute de quodlibet na pražské universitě, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 1, 1960, s. 17–54; tenže, O formě dispute na pražské universitě, *Strahovská knihovna* 5–6, 1970–1971, s. 181–189.

²⁷ Tenže, *Kvodlibetní dispute na pražské universitě*, Praha 1971, ss. 206.

²⁸ Tenže, *Mistři pražské univerzity a kněží táborští*, Praha 1981, ss. 99.

²⁹ F. Šmahel, *Laudatio Jiřího Kejře, w: tegoż, Nalezání, setkávání a míjení v životě jednoho medievisty*, Praha 2009, s. 122 (pierwotnie w: *Studie o rukopisech* 30, 1993–1994), pisze o niej: „je přes svůj nevelký rozsah mistrovským dílem svého druhu”.

³⁰ Por. J. Kejř, Deklarace pražské university z 10. března 1417 o přijímání pod obojí a její husitské pozadí, *Sborník historický* 8, 1961, s. 133–156; tenže, *Tábor a pražská univerzita*, *Husitský Tábor* 2, 1979, s. 33–45.

³¹ Tenže, *Dějiny pražské právnické univerzity*, Praha 1995, ss. 152 (z dwoma dodatkami).

³² Por. tenže, Po stopách prvního profesora práv na pražské universitě, *Studie o rukopisech* 16, 1977, s. 3–12 (bohaterem był Bonsignor de Bonsignori); tenže, Dva domnělé rektoráty pražské právnické univerzity, *Státní knihovna ČSR – Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků* 5, 1988, s. 57–67 (chodilo o Bohuslava z Krnova i Adama z Nežetic); tenže, Sbírká projevů z doby rozkvětu pražské právnické univerzity, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 29, 1989, nr 2, s. 15–69; tenže, Příspěvky k dějinám pražské právnické univerzity, tamže, 30, 1990, nr 2, s. 9–24; tenže, *Pražská právnická fakulta a právnická univerzita*, w: *Dějiny Univerzity Karlovy*, t. 1, Praha 1995, s. 149–170.

dekretu kutnohorského. Powiedzmy przy tej okazji, że J. Kejřa trzeba uznać nie tylko za znakomitego uczonego, ale także za mistrza krótkich form. Najobszerniejsza z jego książek, niebędąca wyborem prac, liczyła około 350 stron. Pozostałe były znacznie bardziej lapidarne, żadnej z nich to jednak w żaden sposób nie szkodziło. Historyk potrafił bowiem wyrażać się z nieprawdopodobną wprost precyzją (może to, w jakiejś przynajmniej mierze, wynik wykształcenia prawniczego), unikając wszystkiego, co nie wpływało na merytoryczną zawartość dzieła.

Wskazane dotychczas prace nie wyczerpują wkładu J. Kejřa w badania dziejów uniwersytetu praskiego i roli praskich uczonych³³. Na szczególną uwagę zasługuje jeden z artykułów poświęcony rękopisom mistrzów praskich znajdujących się w Cambridge, które historyk zbadał podczas swojego pobytu w Anglii³⁴.

Jiří Kejř był także znakomitym historykiem zajmującym się problematyką miejską. Dwie, ogromnie ważne książki jej poświęcone stały u progu jego naukowej działalności i wieńczyły bardzo już dojrzały etap życia. Poświęconą Kutnej Hoře³⁵ F. Šmahel charakteryzował w następujący sposób: „Pod zdánlivě odtažitým názvem se skrývala příkladná analýza vnitřních dějin významného města, které bylo násilně přičleněno k revolučnímu pražskému svazu”. Była wzorem dla młodszych badaczy, „neboť stavěla na kritickém rozboru pramenů, nikoli na spekulacích metahistorické povahy”³⁶. Przy czym dodajmy, że praca opierała się na solidnie zbadanych archiwalach (Jindřichův Hradec, Kutná Hora, Olomuniec, Orlík, Praga) i ukazywała dzieje miasta, gospodarkę, władze (w tym problem zwierzchności praskiej, kondominium taborycko-sieroce) i szczegółowo zreferowane prawa (Prawo Boże, ale również prawo rzeczowe, małżeńskie i rodzinne, zobowiązań, dziedziczne i procesowe). Drugą książkę Kejř poświęcił powstaniu miast w Czechach³⁷. Jak sam wspominał, przygotowywał się do jej napisania przez kilka lat, poprzedziły ją różne szczegółowe studia, drukowane zresztą w kilku językach³⁸. Jest to monografia o znaczeniu fundamental-

³³ Por. np. tenże, *Z nové literatury o M. Mikuláši z Drážďan*, *Právněhistorické studie* 15, 1971, s. 221–229; tenże, *Právnícké dílo M. Friedricha Eppinge*, *Studie o rukopisech* 15, 1976, s. 3–11, mówiące o niesprawiedliwej kłatwie [przedruk: w: tegoż, *Z počátků* (jak w przyp. 22)]; tenże, *Dekret kostnického koncilu o suspensi pražské university*, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 47, 2007, cz. 1–2, s. 43–48.

³⁴ Tenże, *Díla pražských mistrů v rukopisech knihovny Corpus Christi College, Cambridge*, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 26, 1986, nr 2, s. 109–148.

³⁵ Tenże, *Právní život v husitské Kutné Hoře* (jak w przyp. 7).

³⁶ F. Šmahel, *K životnímu jubileu Jiřího Kejře*, w: tegoż, *Nalezání* (jak w przyp. 29), s. 119 (pierwotny druk: *Mediaevalia historica Bohemica* 2, 1992); tenże, *Laudatio* (jak w przyp. 29), s. 121.

³⁷ J. Kejř, *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha 1998, ss. 347. Tłumaczenie niemieckie: *Die mittelalterlichen Städte in den böhmischen Ländern. Gründung – Verfassung – Entwicklung*, Köln i in. 2010, ss. 450.

³⁸ Przywołajmy niektóre z nich: tenże, *Les impôts dans les villes médiévales de Bohême*, w: *L'impôt dans le cadre de la Ville et de l'Etat*, Bruxelles 1966, s. 208–231; tenże, *Les privileges des villes de Bohême depuis les origines jusqu'aux guerres hussites (1419)*, w: *Les liberte's urbaines et rurales du XII e au XIX e siècle*, Bruxelles 1968, s. 126–160; tenże, *Zwei Studien über die Anfänge der Städteverfassung in den böhmischen Ländern*, *Historica* 16, 1969, s. 81–142; tenże, *K privilegii Soběslava II. pro pražské Němce*, *Právněhistorické studie* 14, 1969, s. 241–258 (po niemiecku jako drugie studium: *Historica* 16, 1969); tenże, *Burgus und burgensis in den böhmischen Ländern*, w: *Die Stadt in der europäischen*

nym, wszechstronnie kreśląca najbardziej istotne problemy (m.in. kwestie terminologiczne, akty lokacyjne, prawo, rzemiosło, majątki wiejskie mieszczan, problem funkcjonowania targów, władze, sądownictwo, zakony mendykanckie, mieszczaństwo, w tym zagadnienie związane z przynależnością narodowościową)³⁹. Jiří Kejř napisał również niewielką książkę poświęconą początkom miasta Krnova⁴⁰.

Prawo kanoniczne, tak bardzo przez Kejřa ukochane, którego badanie przyniosło mu międzynarodową sławę i uznanie, historyk zgłębiał już od najwcześniejszych lat, a publikacje mu poświęcone zaczęły się ukazywać drukiem od początku lat sześćdziesiątych i towarzyszyły niemal do końca życia. Wszystko zaczęło się od studiów nad rękopisami *Dekretu Gracjana* znajdującymi się na terenie ówczesnej Czechosłowacji. Pierwszy tekst przynosił analizę rękopisu bratysławskiego⁴¹, drugi, który ukazał się w prestiżowych „*Studia Gratiana*”⁴², liczący sto stron, wszystkich dwunastu rękopisów, co oznaczało wykonanie tytanicznej pracy, ponieważ należało je porównać. Te prace, jak wspomniałem, zostały dostrzeżone przez S. Kuttnera i wprowadziły J. Kejřa w ekskluzywny świat historyków prawa kanonicznego. Na kongresie w Bostonie w 1963 roku wygłosił on referat poświęcony genezie aparatu *Ordinaturus* do *Dekretu Gracjana*⁴³, następnie, ponownie w „*Studia Gratiana*”, rozszerzając krąg zainteresowań, ogłosił artykuł przedstawiający aparat *Ordinaturus* jako źródło do *Summy* Huguccia z Pizy⁴⁴, a na kolejnym kongresie kanonistów w Strasburgu w 1968 roku wygłosił referat o stosunku husytów do prawa kanonicznego⁴⁵. W następnych latach J. Kejř systematycznie publikował, najczęściej w piśmie „*Studie o rukopisech*”, kolejne artykuły poświęcone tematyce związanej z prawem kanonicznym⁴⁶. W 2003

Geschichte. Festschrift Edith Ennen, Bonn 1972, s. 210–233; tenże, Wogastisburg – burgum?, ČsČH 21, 1973, s. 399–410; tenże, Die Anfänge der Stadtverfassung und des Stadtrechts in den böhmische Ländern, w: Die deutsche Ostsiedlung als Problem der europäischen Geschichte, Sigmaringen 1974, s. 439–470; tenże, Na počátky našich měst, ČsČH 24, 1976, s. 377–401; tenże, Možnosti a meze právněhistorického bádání o počátcích měst, Právněhistorické studie 20, 1977, s. 177–200; tenże, Die verfassungsrechtliche Stellung der Städte und des Bürgertums im böhmischen Staat der Přemysliden, Jahrbuch für Geschichte des Feudalismus 8, 1984, s. 225–248.

³⁹ Wysoko tę książkę ceni F. Šmahel, Jiří Kejř (jak w przyp. 1), s. 900.

⁴⁰ J. Kejř, Počátky města Krnova, Krnov 1968, ss. 48.

⁴¹ Tenże, Bratislavský rukopis Dekretu Gratiana, Právnícké štúdie 8, 1960, s. 264–294.

⁴² Tenże, Les manuscrits du Décret de Gratien dans les bibliothèques tchécoslovaques, Studia Gratiana 8, 1962, s. 3–113.

⁴³ Tenże, La genèse de l'apparat „Ordinaturus” au Décret de Gratien, w: Proceedings of the Second International Congress of Medieval Canon Law, Città del Vaticano 1965, s. 45–53.

⁴⁴ Tenże, Apparat au Décret de Gratien „Ordinaturus” – source de la „Summa Decretorum” de Huguccio, Studia Gratiana 12, 1967, s. 143–164.

⁴⁵ Tenże, Das Hussitentum und das kanonische Recht, w: Proceedings of the Third International Congress of Medieval Canon Law, Città del Vaticano 1971, s. 191–204.

⁴⁶ Por. np. tenże, Ioannis Andreae „Hieronymianum opus” a jeho ohlas v českých zemích, Právněhistorické studie 12, 1973, s. 71–88; tenże, „Concordia decretalium cum decretis” Heřmana z Prahy, Studie o rukopisech 13, 1974, s. 27–39 (ukazało się również po niemiecku), tekst poświęcony dziełu późniejszego biskupa warmińskiego; tenże, Digestum vetus v rukopise Západočeského muzea v Plzni, tamże, 18, 1979, s. 187–191; tenże, Kanonistické doplňky k soupisu rukopisů knihovny Metropolitní kapituly pražské, tamże, 21, 1982, s. 3–59; tenże, Neznámý aparát ke Klementinám, tamże, 21, 1982, s. 61–72; tenże, Der Apparat zu den Klementinen von Bernardus Maynardi, Bulletin of Medieval Canon Law NS

roku ukazała się książka *Summae confessorum a jiná díla pro foro inferno v rukopisech českých a moravských knihoven*⁴⁷, jeszcze jeden w jego karierze ważny spis średniowiecznych rękopisów, a w 2012 roku wydano obszerny wybór 24 prac Kejřa pochodzących z lat 1958–2000, poświęconych kodykologii i dziejom prawa⁴⁸.

O prawie traktowanym bardziej ogólnie J. Kejř także napisał kilka tekstów. Analizował wiedzę prawniczą w średniowieczu⁴⁹, kulturę prawną czeskiego średniowiecza⁵⁰, pisał o dowodach sądowych w prawie średniowiecznym⁵¹ – po niemal półwieczu rozszerzając to zagadnienie o teologię⁵², o prawniczych rękopisach na Słowacji⁵³, bardzo interesująco o historii i prawie widzianych z punktu widzenia interdyscyplinarności⁵⁴. Interesowało go, w jaki sposób prawo rozumieli i wykorzystywali Jan Hus⁵⁵ i husyci. Dodajmy, że były to rozważania szczególnie ważne i dociekliwe. Kejř pokazywał, że Hus całkiem dobrze znał prawo nie tylko kościelne, lecz również prawo czeskie, wykorzystywał je, ale niezmiennie traktował i rozumiał wyłącznie z punktu widzenia teologicznego. Uznawał przy tym, że żadne prawo ludzkie nie może się równać z Prawem Bożym, że są postęпки, których prawo ziemskie nie karze, a mimo to są grzechami. Nie był też najlepszego zdania o zawodzie prawniczym⁵⁶. Husyckie

13, 1983, s. 49–56; tenże, Studium legistických a kanonistických rukopisů, Studie o rukopisech 23, 1984, s. 85–96; tenże, Prameny a literatura kanonického práva ve středověkých soupisech knihoven v českých zemích, tamże, 24, 1985, s. 7–69. Warto wspomnieć również inne kodykologiczne prace, por. np. tenże, Maiestas Carolina v dochovaných rukopisech, tamże, 17, 1978, s. 3–39; tenże, Maiestas Carolina v dochovaných rukopisech (Dodatky), tamże, 20, 1981, s. 89–91; tenże, „Rosarius” – domnělé dílo slovenského husity, tamże, 14, 1975, s. 83–110; tenże, Ještě jednou o “Rosariu”, tamże, 15, 1976, s. 103–106. Chodzi o rękopis o sygn. Národní knihovna České republiky nr VIII. B18 przypisywany Maciejowi ze Zvolena. Jiří Kejř ustalił, że jest to dzieło pochodzenia lollardskiego. Niezależnie od niego do tych samych wniosków doszła A. Hudson, A Lollard Compilation and the Dissemination of Wycliffite Thought, Journal of Theological Studies NS, 23, 1973, s. 65–81; też, A Lollard Compilation in England and Bohemia, tamże, 25, 1974, s. 129–140. Bardzo ważnym tekstem w dorobku kodykologicznym J. Kejřa był również artykuł: tenże, Casus conscientiae del monoscritto XII F6 della Bibliotheca dell’Università di Praga, Studia Gratiana 9, 1966, s. 201–243.

⁴⁷ Tenże, *Summae confessorum a jiná díla pro foro inferno v rukopisech českých a moravských knihoven*, Praha 2003, ss. 143.

⁴⁸ Tenże, Výbor rozprav a studií z kodikologie a právních dějin, Praha 2012, ss. 485.

⁴⁹ Tenże, Středověká právní věda, w: *Kultura středověku*, Praha 1972, s. 65–85.

⁵⁰ Tenże, Právní kultura českého středověku, *Minulostí západočeského kraje* 31, 1996, s. 7–25.

⁵¹ Tenże, Pojem soudního důkazu ve středověkých právních naukách, *Stát a právo* 13, 1967, s. 169–187.

⁵² Tenże, Teorie soudních důkazů ve středověkých právních a teologických naukách, *Právněhistorické studie* 40, 2012, s. 95–114.

⁵³ Tenże, Poznámky k právnickým rukopisům na středověkém Slovensku, *Studie o rukopisech* 25, 1986, s. 3–31.

⁵⁴ Tenże, Historie a právo (poznámky o interdisciplinaritě), w: *Pocta prof. JUDr. Karlu Malému DrSc. K 65. narozeninám*, Praha 1995, s. 68–82.

⁵⁵ Tenże, Mistr Jan Hus a právnictví, *Právněhistorické studie* 1, 1955, s. 83–100; tenże, Právnícké otázky Husova quodlibetu, tamże, 5, 1959, s. 33–47; tenże, Právo a právní prameny v díle Husově, w: *Husův sborník*, Praha 1966, s. 73–83 [przedruk w: *Z počátků (jak w przyp. 22)*]; tenże, Hus jako právní myslitel, w: *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi*, Praha 1995, s. 197–207 [przedruk w: *Z počátků (jak w przyp. 22)*].

⁵⁶ Dokładniej o tym, patrz J. Nikodem, Jan Hus Jiřího Kejřa (w druku).

rozumienie prawa zajmowało uczzonego od samego początku naukowej twórczości. Rozważaniom o prawie małżeńskim husytów poświęcił swój drugi w życiu wydrukowany artykuł⁵⁷, w następnych latach rozszerzał pole dociekań. Pisał o państwie i prawie w rewolucji husyckiej⁵⁸, o opiniach dotyczących dowodów sądowych⁵⁹, o stosunku husytów do prawa kanonicznego⁶⁰.

Życie i twórczość Jana Husa J. Kejř badał wytrwale i wnikliwie, nie bojąc się podejmowania trudnych lub dyskusyjnych kwestii, przez ponad pół wieku. Położył niełatwe do przecenienia zasługi w poznaniu i przybliżeniu dzieł betlejemskiego kaznodziei, co szczególnie trzeba podkreślić i docenić, ponieważ tym zagadnieniem zajmowała się cała rzesza czeskich historyków. Na wyróżnienie zasługuje krytyczna edycja *Magistri Iohannis Hus Questiones*⁶¹, którą uczony miał przygotowaną do druku już w latach osiemdziesiątych, ale wydanie opóźniło się z powodu rezygnacji wydawnictwa „Academia” z drukowania dzieł czeskiego reformatora. Odwołując się do swej ogromnej wiedzy na ten temat, napisał o tym syntetyzujący artykuł, który ukazał się w 1994 roku w księdze pamiątkowej poświęconej Františkovi Šmahelowi⁶². A kilkanaście lat wcześniej, analizując *De Moyse legistratore*, tekst wcześniej przypisywany Husowi, wątpił w autorstwo kaznodziei⁶³. Dzieł Husa dotyczył również ostatni tekst, który wyszedł spod pióra J. Kejřa, drukowany rok przed jego śmiercią⁶⁴.

Dobiegając osiemdziesiątki, praski uczony opublikował dwie prace o fundamentalnym znaczeniu dla badań poświęconych procesowi Jana Husa. Spojrzał na tę kwestię z perspektywy prawnych uwarunkowań, jedynej, która tak naprawdę może być brana pod uwagę, ponieważ ukazuje zagadnienie z perspektywy współczesnej Husowi, unikając jednocześnie wnioskowania odwołującego się do emocji, własnych poglądów historyków czy dzisiejszego rozumienia najróżniejszych kwestii. Najpierw ukazała się niewielka książka dotycząca odwołaniu się Husa do Sądu Chrystusa⁶⁵, po

⁵⁷ J. Kejř, O manželském právu husitů, *Právník* 92, 1953, s. 50–58.

⁵⁸ Tenže, Poznání státu a práva v husitském revolučním hnutí – závažný úkol právní historie, *Právně-historické studie*, 3, 1957, s. 77–89. Por. także późniejszy artykuł: tenže, Právní myšlení v dílech husitských teoretiků, tamże, 21, 1978, s. 197–209.

⁵⁹ Tenže, Ke zdrojům husitských názorů na teorii soudních důkazů, tamże, 11, 1965, s. 9–15.

⁶⁰ Patrz przyp. 45 tej pracy. Zwróćmy uwagę na jeszcze jeden, należący do schyłkowego okresu twórczości, bardzo zajmujący artykuł: J. Kejř, Otázka, zda má stát v čele církve teolog či právník, ve scholastice a v husitství, tamże, 39, 2007, s. 60–78.

⁶¹ *Magistri Iohannis Hus Questiones* – M. Iohannis Hus Opera omnia, t. XIX A, w: *Corpus Christianorum, Continuatio mediaevalis* 205, Turnhout 2004, ss. XIX + 200.

⁶² Tenže, Husovy kvestie, w: *Husitství – reformace – renesanse*. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela, t. 1, Praha 1994, s. 299–316 [przedruk w: *Z počátků* (jak w przyp. 22)].

⁶³ Tenže, Kvestie „De Moyse legistratore” – dílo Husovo?, w: Pocta dr. Emmě Urbánkové, Praha 1979, s. 171–183 [przedruk w: *Z počátků* (jak w przyp. 22)]. Patrz także tegoż, K rukopisnému zachování Husových spisů, *Listy filologické* 81, 1958, s. 206–214; tenže, Kdo je „Parisiensis” ve spisech Husových?, *Studie o rukopisech* 18, 1979, s. 3–27; tenže, Ke dvěma kvestím Husovým, tamże, 20, 1981, s. 161–164.

⁶⁴ Tenže, Nové vydání Husových spisů a jejich poslední vydaný svazek, *Studie o rukopisech* 44, 2014, s. 483–487.

⁶⁵ Tenže, Husovo odvolání od soudu papežova k soudu Kristovu, Ústí nad Labem 1999, ss. 59.

roku zaś wielkie dzieło w całości poświęcone zawilościom procesu czeskiego reformatora⁶⁶.

Odchodził w nim Kejř od ugruntowanego w czeskiej historiografii jednostronnego spojrzenia na okoliczności, jakie doprowadziły do procesu w Konstancji, od oceny samego procesu i słuszności wydanego wówczas wyroku skazującego Husa na śmierć. Według tych opinii – najbardziej prosto i ogólnie rzecz ujmując – betlejemski kaznodzieja spłonął na stosie w wyniku niesprawiedliwego, niesłusznego i niedopuszczalnego wyroku. Kejř, przeprowadzając błyskotliwą, skrupulatną i pozbawioną jakichkolwiek emocji analizę opartą wyłącznie na badaniu źródeł, bezspornie udowydniał, że mimo drobnych jedynie uchybień wyrok wydany w Konstancji był z punktu widzenia prawa i procedur nie do podważenia. Podczas procesu sądowego traktowano zresztą Husa inaczej niż każdego innego, kto znalazłby się na jego miejscu. Nie poddano go torturom i dopuszczono do trzech publicznych przesłuchań, co w procesach o herezję się nie zdarzało. Hus był heretykiem, a kiedy okazało się, że jest zatwardziałym heretykiem, który nie zamierza ustąpić z niczego, co słusznie uznano za herezję, mimo że podsuwano mu bardzo dla niego korzystne warianty odwołania błędów, skazano go na jedyny rodzaj kary, który w takich okolicznościach mógł zapaść⁶⁷. *Husův proces* jest nie tylko najlepszą pracą, jaką kiedykolwiek na ten temat napisano, ale przede wszystkim taką, którą musi poznać każdy, kto chciałby się kiedykolwiek na temat spalenia czeskiego reformatora wypowiadać.

Jiří Kejř nie poprzestał na wydaniu tej książki. Przez kilka następnych lat wracał do problemu w erudycyjnych artykułach. Pisał o procesie widzianym z punktu widzenia prawa kanonicznego⁶⁸, o *Ordo procedendi* – bardzo ważnym źródle⁶⁹, o pojmowaniu prawdy przez Husa⁷⁰, raz jeszcze o procesie⁷¹, świetny tekst o ewentualnej, współczesnej rehabilitacji Husa, w którym dowodził, że byłaby to procedura pozbawiona jakiegokolwiek sensu, a postrzeganie czeskiego reformatora jako prekursora *Vaticanium Secundum*, jego zdaniem, jest z gruntu ahisteryczne⁷². Wydał również bardzo w historiografii potrzebny, znakomity, obiektywny tekst o roli Stefana Paleča odegranej w sprawie Husa, w znacznej mierze przywracający dawnemu przyjacielowi betlejemskiego kaznodziei dobre imię⁷³.

⁶⁶ Tenže, *Husův proces*, Praha 2000, ss. 235. Niemieckie wydanie tej książki: *Die Causa Johannes Hus und das Prozessrecht der Kirche*, Regensburg 2005, ss. 214.

⁶⁷ Bardziej szczegółowo, por. J. Nikodem, Jan Hus Jiřígo Kejřa (jak w przyp. 56).

⁶⁸ J. Kejř, *Husův proces z hlediska práva kanonického*, w: Jan Hus na přelomu tisíciletí, Husitský Tábor. Supplementum I, Tábor 2001, s. 303–311.

⁶⁹ Tenže, *K pramenům Husova procesu*, tzv. *Ordo procedendi*, w: tegoż, *Z počátků* (jak w przyp. 22), s. 132–146.

⁷⁰ Tenže, *Husova pravda*, *Theologická revue* 77, 2006, s. 232–243.

⁷¹ Tenže, *K Husovu procesu v Kostnici*, *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 48, 2008, nr 1, s. 11–19.

⁷² Tenže, *Znovu o Husově rehabilitaci*, w: tegoż, *Z počátků* (jak w przyp. 22), s. 245–261.

⁷³ Tenže, M. Štěpán z Pálče a *Husův proces*, w: M. Jan Hus a M. Štěpán z Pálče, Kladno 2000, s. 14–30 [przedruk w: *Z počátků* (jak w przyp. 22)]. Por. też tenže, *Protihusovský traktát „De ecclesia” a jeho autor*, w: tegoż, *Z počátků* (jak w przyp. 22), s. 182–186 (udowadnia, że autorem był Paleč a nie Stanislav ze Znojma, jak twierdzono wcześniej).

W 2010 roku ukazała się, i tym razem niewielka, książka Kejřa *Jan Hus známý i neznámý* z podtytułem, który nawiązywał do dzieła Václava Chaloupeckého⁷⁴: *Resumé knihy, která nebude napsána*⁷⁵. Nie mając już sił na napisanie obszernej, opatrzonej bogatym aparatem naukowym biografii, historyk zdecydował się podzielić z czytelnikiem swymi przemyśleniami na temat Jana Husa. Przemyśleniami, co oczywiste, wynikającymi z doskonałej znajomości wszystkich źródeł i całej literatury przedmiotu. Czytelnik zaś musi być mu wdzięczny, że ze swego zamierzenia nie zrezygnował, otrzymał bowiem książkę przede wszystkim mądrą, która niczego nie ukrywała i nie była pisana pod jakąś z góry przyjętą tezę⁷⁶. Pomijając cały szereg ważnych spostrzeżeń szczegółowych⁷⁷, warto zwrócić uwagę na kilka przestróg, którymi się Kejř dzielił. Pisząc jakąkolwiek biografię, trzeba się wystrzegać nut apologetycznych, a bohatera zawsze widzieć jako żywego człowieka pełnego sprzeczności, wad i zalet. Nie wolno oceniać przeszłości, posługując się standardami współczesnymi, ponieważ to niczego nie wyjaśnia, a w zamian daje na ogół po prostu wypaczony obraz. Sam zaś udowodniał, że autor może podziwiać opisywanego bohatera, szanować go, ale opisując jego życie i czyny, musi dążyć do zobiektywizowania obrazu.

Wiele prac J. Kejř poświęcił husytom i husytyzmowi, poruszając problemy istotne, nieraz słabiej w dotychczasowej literaturze zbadane, w znaczny sposób przyczyniając się do lepszego poznania ruchu husyckiego. Najbardziej znanym jego dziełem dotyczącym tej problematyki była książka *Husité* przeznaczona dla szerokiego kręgu odbiorców, ale dająca, co ważne, własne, nieskompilowane, widzenie problemu⁷⁸. Przyczyniła się również do lepszego poznania historii husyckiej poza granicami czeskimi, ponieważ wydano ją później w sześciu językach⁷⁹. Jestem przekonany, że każdy, kto chciałby zacząć zgłębiać husytyzm, powinien zacząć od lektury tej książki. Kejř analizował także cztery artykuły praskie⁸⁰ (był to jego naukowy debiut), badał problematykę ideologiczną⁸¹, pisał o problemie husyckim w Konstancji i w Bazylei⁸², o stosunku husytów do spowiedzi i pokuty, o karze śmierci, o konfiskacie majątków

⁷⁴ V. Chaloupecký, *Selská otázka v husitství. Resumé knížky, která nevyšla*, Bratislava 1926.

⁷⁵ J. Kejř, *Jan Hus známý a neznámý (Resumé knihy, která nebude napsána)*, Praha 2010, ss. 137 (kolejne wydania ukazały się w 2013 i 2015 roku).

⁷⁶ Co nie oznacza, że wolna jest od spostrzeżeń dyskusyjnych.

⁷⁷ Dokładniej patrz J. Nikodem, *Jan Hus Jiřího Kejřa (jak w przyp. 56)*.

⁷⁸ J. Kejř, *Husité*, Praha 1984, ss. 265.

⁷⁹ Po angielsku, niemiecku, francusku, włosku, hiszpańsku i portugalsku.

⁸⁰ J. Kejř, Čtyři pražské artikuly z konce července 1420, *Jihočeský sborník historický* 21, 1952, s. 13–18. Por. też tenże, *Zur Entstehungsgeschichte des Hussitentums*, w: *Die Welt zur des Konstanzer Konzils*, Konstanz–Stuttgart 1965, s. 47–61.

⁸¹ Tenże, *Boj o státní formu v husitském revolučním hnutí*, *Právněhistorickém studie* 2, 1956, s. 130–175; tenże, *Husitská ideologie a problémy jejího studia*, tamże, 9, 1963, s. 289–301.

⁸² Tenże, *Ein hussitisches Lied von dem Konstanzer Konzil*, *Konstanzer Almanach* 32, 1986, s. 45–57; tenże, *Česká otázka na basilejském koncilu*, *Husitský Tábor* 8, 1985, s. 107–132.

katolických mieszczan⁸³, o Žižce (nie bez kontrowersyjnych spostrzeżeń)⁸⁴, obszernie o problemie chłopskim⁸⁵, o antyhusytach⁸⁶. W latach sześćdziesiątych zajmował się też rękopisami pokojowego projektu Jerzego z Podiebradów⁸⁷.

Kilka prac J. Kejř poświęcił również stosunkom łączącym Czechy z Rzeszą. Rozbudowany artykuł dotyczył tego zagadnienia w czasach Fryderyka Barbarossy⁸⁸, o którym jako władcy Sedlecka wcześniej pisał także w księdze pamiątkowej V. Vaněčka⁸⁹. W innym, obszernym tekście udowydniał, że Morawy nie były terytorium bezpośrednio podległym Rzeszy, przez całe średniowiecze stanowiły część państwa czeskiego, a margrabstwo morawskie powstało w 1186 lub 1187 roku, a nie w 1182, jak twierdzono wcześniej⁹⁰.

Dodajmy jeszcze, że w 2006 roku ukazały się dwie prace stanowiące wybór artykułów J. Kejřa. Pierwsza z nich, obszerna, zawierała prace publikowane wcześniej w języku niemieckim⁹¹; druga, obok dziesięciu tekstów publikowanych wcześniej, przynosiła cztery nowe⁹². Drukowany dorobek czeskiego uczonego liczy ponad 230 pozycji, w tym ponad 20 książek i samodzielnie drukowanych rozpraw oraz ponad 150 artykułów.

Jiří Kejř zmarł 27 kwietnia 2015 roku, cztery miesiące przed swymi dziewięćdziesiątymi czwartymi urodzinami.

Jaroslav Nikodem

⁸³ Tenže, Husitská učení o pokání a zpovědi, w: tegoż, Z počátků (jak w przyp. 22), s. 49–84; tenže, Trest smrti v husitské revoluci, Právněhistorické studie 37, 2005, s. 71–87 [przedruk w: Z počátků (jak w przyp. 22)]; tenže, Konfiskace majetku katolických měst'anů v husitských městach, Husitský Tábor 16, 2009, s. 9–58. Badania nad tym ostatnim tematem J. Kejř rozpoczął na seminarium V. Vaněčka, ale ich wówczas nie dokończył, por. tenże, Žil jsem (jak w przyp. 3), s. 205.

⁸⁴ Tenže, Jan Žižka jako politik a státník, Jihočeský sborník historický 43, 1974, s. 19–26; tenže, Jan Žižka – otázky bez odpovědi, Husitský Tábor, Supplementum 3, Tábor 2007, s. 25–37.

⁸⁵ Tenže, Zur Bauernfrage im Hussitentum, Jahrbuch für Geschichte des Feudalismus 7, 1983, s. 50–77.

⁸⁶ Tenže, Jeden z nepřátel husitství – kněz Šimon Burda, w: Historia docet. Sborník k počtě 60. narozeninám prof. dr. Ivana Hlaváčka, Praha 1992, s. 157–165.

⁸⁷ Tenže, Mírový projekt krále Jiřího z Poděbrad – Příspěvek k edici textu podle nevydaného rukopisu, Právněhistorické studie 9, 1963, s. 249–271; tenže, Tractatus pacis toti christianitati fiendae (text mírového návrhu krále Jiřího z Poděbrad, w: Všeobecná mírová organizace podle návrhu českého krále Jiřího z let 1462–1464, Praha 1964, s. 61–69, 81–82; tenže, Manuscripts, éditions et traductions de projet (du roi Georges), w: Cultus pacis, Praha 1966, s. 75–82; tenže, Nové rukopisy mírového projektu krále Jiřího, Právněhistorické studie 12, 1966, s. 153–157.

⁸⁸ Tenže, Böhmen und das Reich unter Friedrich I, w: Friedrich Barbarossa. Handlungsspielräume und Wirkungsweisen des staufischen Kaisers, Sigmaringen 1992, s. 241–289.

⁸⁹ Tenže, Císař Friedrich Barbarossa jako pán západočeské provincie sedlecké (loketské), w: Pocta akademiku Václavu Vaněčkovi k 70. narozeninám, Praha 1975, s. 11–27.

⁹⁰ Tenže, O tzv. bezprostřední podřízenosti Moravy Říši, Sborník archivních prací 28, 1978, s. 233–291.

⁹¹ Tenže, Aus Böhmens Verfassungsgeschichte. Staat – Städtewesen – Hussitentum, Praha 2006, ss. 517.

⁹² Tenže, Z počátků (jak w przyp. 22), ss. 270.